
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

ДЕВ'ЯТІ ХАРКІВСЬКІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЧИТАННЯ

Матеріали міжнародної наукової студентської конференції

(м. Харків, 25 квітня 2025 року)

Харків
«Право»
2025

УДК 343.2/.7:344.22

Д26

Редакційна колегія:

*Ю. А. Пономаренко (головний редактор), В. А. Завацька, К. А. Новікова,
А. С. Пирожкова, К. В. Попрас, А. О. Пугач, В. В. Ржевська, Р. В. Свергун,
М. М. Уманець, В. Р. Філіпенко, О. Ю. Чухіль*

**Дев'яті харківські кримінально-правові читання : матеріали міжнар.
Д26 наук. студент. конф. (м. Харків, 25 квіт. 2025 р.) / редкол.: Ю. А. Пономарен-
ко (голов. ред.) та ін. ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; НДІ вивч.
проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України ;
Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права». – Харків : Право, 2025. – 192 с.**

ISBN 978-617-8602-89-5

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

© Науково-дослідний інститут вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України, 2025

© Громадська організація «Всеукраїнська
асоціація кримінального права», 2025

ISBN 978-617-8602-89-5

Слюсарчук М. М.	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ ЧАСТИНИ	153
Собещанська Е. С.	
ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ (СТ. 111-1 КК УКРАЇНИ).....	157
Спесівцева Т. Г.	
КОНФІСКАЦІЯ МАЙНА ЯК ПОКАРАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ	160
Хайліо Т. А.	
ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	163
Хмель В. Т.	
ПЕРЕВИЩЕННЯ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ: ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ	165
Хомінець Т. В.	
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	169
Чобітко В. В.	
РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ: ЕВОЛЮЦІЯ, СУЧASNІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	172
Чорна Д. О.	
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ	174
Шаповал К. О.	
ГЕНОЦІД ТА ДІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ: МІРКУВАННЯ ПРО КОНЦЕПЦІЮ ЗЛОЧИНУ І КВАЛІФІКАЦІЮ.....	176
Швець А. М.	
ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРАДІЖКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	181
Яновська А. В.	
ВПЛИВ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ НА ФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	185
Ярова Р. О.	
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	188

ватності певною мірою, але вони регулюють різні аспекти: стаття 182 зосереджується на захисті конфіденційної інформації, тоді як стаття 129–1 спрямована на протидію фізичному або психологічному переслідуванню. Тому запровадження статті 129–1 допоможе більш повному захисту осіб від різних форм насильства та переслідування і сприятиме приведенню українського законодавства у відповідність до вимог Стамбульської конвенції.

Підбиваючи підсумки, варто відзначити, що імплементація стандартів Стамбульської конвенції сприяє боротьбі з гендерно зумовленим насильством в Україні. Важливо продовжувати цей рух, проводити інформаційні кампанії з питань розуміння гендерного виміру причин такого насильства, щоб змінювати суспільне сприйняття проблеми та створювати нетерпимість до насильства в будь-яких його проявах.

Наукова керівниця: к.ю.н., доцентка Харитонова О. В.

*Слюсарчук М. М.,
студент 2 курсу
факультету суспільних і прикладних наук
Університету Короля Данила*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДALНОСТІ ЗА САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ ЧАСТИНИ

В умовах воєнного стану застосування законодавства щодо військових злочинів, зокрема самовільного залишення військової частини або місця служби, набуло особливої актуальності. Прийняття законодавчих змін, зокрема Закону України від 13 грудня 2022 р. «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці», спрямоване на унеможливлення пом'якшення покарання та звільнення від відбування покарання з випробуванням у разі вчинення окремих військових злочинів в умовах воєнного стану. Відповідні зміни відбуваються на тлі зростання кількості військовослужбовців, які

притягаються до відповідальності за самовільне залишення місця служби, що пояснюється як суворішим контролем, так і збільшенням випадків правопорушень внаслідок психологічного та фізичного виснаження.

Хоча КК України визначає загальні підходи до призначення покарання за вчинення всіх кримінальних правопорушень, зокрема самовільного залишення військової частини або місця служби, вивчення практики застосування ст. 407 КК України показує, що існують істотні відмінності в підходах судів щодо реагування на правопорушників. Якщо одні суди призначають максимально можливі покарання, аргументуючи це необхідністю підтримання військової дисципліни. То інші воліють застосовувати менш суворі санкції, особливо якщо військовослужбовець доводить наявність об'єктивних причин свого вчинку. Відсутність єдності судів у такій категорії справ в умовах війни, що триває, створює ризики вибіркового правосуддя.

Ба більше: як зауважує С. Смоков, відсутність ефективного механізму оскарження дій командирів та начальників створює ризики неправомірного переслідування військових. Є випадки, коли командири використовують жорсткість законодавства для розправи над підлеглими або як засіб тиску. Відсутність незалежного контролю може привести до небагрованих обвинувачень, коли військовослужбовці несуть відповідальність навіть у тих випадках, коли їхні дії були віправданими.

Законодавець останніми роками вдався до банального (та вже звичного для себе) підходу – посилення відповідальності за військові правопорушення. Водночас такий підхід не може вважатися однозначно віправданим та здатним забезпечувати ефективність кримінально-правового регулювання. Зокрема, на сьогодні ст. 407 КК України передбачає однакову відповідальність для всіх осіб, які самовільно залишили місце служби, незалежно від причин їхнього вчинку. Саме тому видається потрібним замислитися над такими питаннями.

1. Диференціювати кримінальну відповідальність за самовільне залишення військової частини або місця служби залежно від мотивів військовослужбовця та наслідків його дій. Для осіб, які залишили частину з поважних причин (через психічний розлад або внаслідок виникнення складних життєвих обставин тощо), передбачити більш м'яке покарання. Натомість для тих, хто залишив частину без поважних причин або повторно, застосовувати на порядок більш суворі види покарання.

2. Кримінальне законодавство України ігнорує факт добровільного повернення військовослужбовця на службу, і цей висновок підтверджу-

ється через аналіз судових рішень, ухвалених за ст. 407 КК України. Це створює ситуацію, коли навіть особа, яка усвідомила помилку і повернулася для продовження служби, карається так само суворо, як і та, яка намагається ухилитися від служби. Тому потрібно встановити спеціальну підставу для звільнення від кримінальної відповідальності для тих, хто добровільно повернувся протягом нетривалого строку після залишення частини. У разі, якщо повернення відбулося після більш тривалого строку, то можна передбачити в такому випадку порівняно більш м'яке покарання.

3. Аналіз вироків, постановлених за ст. 407 КК України, демонструє те, що чимало випадків самовільного залишення військової частини пов'язані з психічним та емоційним виснаженням військових. Саме тому було б доречним у відповідній категорії справ проводити комплексну психолого-психіатричну експертизу для оцінки стану військовослужбовця. Не є винятком виникнення психічних вад або неврологічних розладів, спричинених бойовими умовами. Результати експертного дослідження поза всяким сумнівом мають покладатися в основу судового рішення про застосування тих чи інших заходів кримінально-правового впливу.

4. Адвокатська спільнота України звертає увагу на ще одну проблему, яка полягає в тому, що законодавець не регулює та не впроваджує дієвих механізмів оскарження рішень командування, представники якого можуть зловживати владою і чинити тиск на підлеглих. Потрібне створення незалежного органу для розгляду скарг військових на неправомірні дії командування. Подібний механізм дасть змогу притягти до відповідальності командирів, які своїми діями сприяли самовільному залишенню частини підлеглими.

Отже, проблема кримінальної відповідальності за самовільне залишення військової частини або місця служби в Україні набула особливої актуальності в умовах воєнного стану. У процесі дослідження було встановлено, що сучасне законодавче регулювання цієї сфери має як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, необхідність забезпечення військової дисципліни та боєздатності армії вимагає суворих заходів впливу на осіб, які самовільно залишають місце служби. З другого боку, надмірна суворість чинного законодавства та відсутність індивідуального підходу до оцінки обставин правопорушення можуть призводити до несправедливих вироків, які не враховують психологічного стану військовослужбовця, умов його служби та інших важливих факторів.

Аналіз ст. 407 КК України показав, що ця норма передбачає кримінальну відповідальність у широкому спектрі ситуацій, незважаючи на мотиви вчинення правопорушення. У результаті військовослужбовці, які залишили місце служби з об'ективних причин (наприклад, через бойовий стрес або невідповідні умови несення служби), можуть бути покарані так само суворо, як і ті, хто ухиляється від військового обов'язку з неповажних причин.

Одним із найважливіших висновків є виявлення проблем у правозастосуванні, зокрема:

1. Неоднакість судової практики, коли в одних випадках суди застосовують максимальне суворе покарання, а в інших – більш м'яке залежно від обставин конкретної справи.
2. Відсутність належного механізму врахування добровільного повернення військовослужбовця до частини після самовільного залишення.
3. Ігнорування психологічного та фізичного стану особи під час ухвалення судових рішень.
4. Відсутність незалежного механізму оскарження дій командування, що може призводити до зловживань з боку військових посадових осіб.

З огляду на виявлені проблеми були запропоновані такі напрями вдосконалення положень ст. 407 КК України, а саме :

1. Диференціювати відповідальність залежно від мотивів правопорушення, що дозволить розмежувати ухилення від служби з поважних та неповажних причин.
2. Пов'язати факт добровільного повернення військовослужбовця до місця служби з можливістю його звільнення від кримінальної відповідальності або пом'якшення покарання.
3. Запровадити обов'язкове проведення психолого-психіатричної експертизи в процесі розслідування, що уможливить урахування стану здоров'я військовослужбовця та вплив бойового стресу на його поведінку.
4. Утворити незалежний орган для розгляду скарг на військових командирів, що допоможе запобігти неправомірному переслідуванню військовослужбовців.

Забезпечення військової дисципліни є критично важливим завданням держави, особливо в умовах воєнного стану. Однак баланс між суворістю покарання та справедливістю його призначення має залишатися ключовим принципом нормотворення та правозастосування у сфері кримінального права. Пропоновані напрями вдосконалення законодавства

сприятиме не лише підвищенню ефективності військової юстиції, а й зміцненню правової захищеності військовослужбовців, сприяючи більш стійкому та справедливому функціонуванню Збройних сил України.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Письменський С. О.

*Собещанска Є. С.,
студентка 3 курсу
факультету прокуратури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ (СТ. 111-1 КК УКРАЇНИ)

Тематика колабораціонізму та кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність нині є вкрай важливою для України. У світлі сучасних викликів, поняття «колабораціонізм» нерозривно пов’язане зі збройною агресією Російської Федерації, що розпочалися ще у далекому 2014 році. Та варто зауважити, що таке поняття, як «колабораційна діяльність», у Кримінальному кодексі України, з’явилось лише у лютому 2022 року, та безумовно стало ключовим інструментом у боротьбі з тими, хто співпрацює з ворогом. Таке законодавче доповнення і наразі відіграє неабияку роль у притягненні до відповідальності осіб, причетних до дій, які підривають суверенітет і безпеку нашої держави.

Кримінально-правова характеристика колабораціонізму як різновиду кримінального правопорушення зазвичай визначається з урахуванням певних юридичних ознак, зокрема, умов воєнного стану та тимчасової окупації частини території України. Важливою ознакою в нашему випадку є саме співпраця громадян України з державою-агресором, що регулюється статтею 111–1 Кримінального кодексу України, яка встановлює кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність.

Отже, характеризуючи дане явище саме в порядку ст. 111–1 КК більш детально, нагадаю, що родовим об’єктом відповідного кримінального правопорушення є суспільні відносини пов’язані з охороною основ національної безпеки. Видовим об’єктом, в свою чергу є як зовнішня, так